

plan uit te voer.

SENATOR VAN NIEKERK:

Hoe kom het U daar nie in geslaag nie?-- Die Kaptein het geze "nes", en die Kommandant het hom daarby neergele. Ander moeilikhede is dat die demonstrateurs geen vervoer middels het nie, en die man wat hul nodig het moet hul laat haal van die een plaas na die ander en dit gee aanleiding tot allerlei moeilikhede. En om daardie rede gee hul nie om nie en die mense help nie. Verlede jaar het ons moeilikheid gehad om hul van die ene skool na die ander skool te kry; die onderwysers het self uit hul pad gegaan om die demonstrateurs te haal en na die skole te vat.

VOORSITTER: U se in die verlede was boekgeleerdheid die enigste soort van opvoeding van die naturel ontvang het?-- Ja; dit was al way hy kon leer.

Ek wil U net hierdie vra stel; welk doel het die naturelle onderwys hier; in die eerste geval wat stel die mense soos U U voor as die doel van naturelle onderwys en in die tweede geval, wat stel die naturel hom voor as die doel van sy onderwys?-- Ek sal die tweede eerste neem. Die naturel stel hom voor dat as hy geleerd is, dan sal hy in staat wees om meer geld te verdien. Hy reken hy sal beter afwees een meer presteer in die samelewing as wat hy nou doen. Die naturel is volgens my beskouing uit en uit 'n utilitarist. Dan kom U ander vra: wat ek my voorstel as die doel van naturel onderwys; wat ek my voorstel van die doel is die aanpassing van toestande soos hul van dag tot dag verander totdat hul uiteindelik goeie burgers van die land sal wees en nie las vir die staat meer, mense wat iets sal presteer op industrieel en kultuur gebied. Vir my persoonlik bestaan daar geen verskil tusse tusse die uiteindelijke doel van die

naturel en van die blanke opvoeding.

Geen verskil?--Nee, geen verskil. Die oombliklike doel maf verskil, maar die uiteindelijke doel moet dieselfde wees. Dit is my sienswyse.

SENATOR VAN NIEKERK: Maar ^u se dat die meeste naturelle verlaat die skool onder standaard 1?--Ja, dit is volkome waar.

Maar dit kan tog nie die doel wees nie?--Nee, seker nie; dit is ook nie die doel nêe.

Dan hoe kan ons dit verbeter?-- Dit moet 'n algemene ekonomiese verbetering wees wat die gevolg sal he om die naturel in staat te stel die skool langer te besoek as wat hy vandag kan doen. Des te nader ons die skool by die naturel bring, des te meer sal hy hom besoek. Op plase is rede dat die skool so swak besoek is en dat kinders so gou die skool verlaat, dat die skool so ver af is, dat dit byna onmoontlik is vir die kinders om gereeld soontoe te gaan; die kinders is te ver af. En as die kinders oud genoeg is om so ver te stap, dan stap hulle skool toe, maar wanneer hulle twee of drie jaar daar gewees is, dan kan die ouers dit nie langer bekostig en dan moet hulle die skool verlaat om te gaan werk. Dit is ons ondervinding hier in die laaste jare.

VAN NIEKERK: As dit so is, kan ons die ding dan nie verhaas nie? Wat ek meen is dit; Kan ons nie die opvoeding van die naturelle wat laat op die skool kom op die platteland 'n bietjie verhaas?--Ons doet dit. Ons druk so hard as ons kan. As die kind laat-- laat in ouderdom -- kom, dan is die instruksie dat hy nie noodwendig 'n jaar in 'n klas moet wees nie. Ons druk hulle snel op en ons slaag tamelik daar. My indruk is dat die gemiddelde skool ouderdom van die naturelle laër vandag is as wat dit in vroeger jare was. En dan moet ons nie vergeet nie, ons het maat 25 persent, as

dit soveel is, van die plattelandse bevolking op skool.

VOORSITTER: As 'n praktiese probleem, met uitsondering van 'n klein aantal naturelle wat miskien spesiale poste sal kry, is dit enigszins moontlik vir die hele massa van naturels met hul bekwaamheid om meer te verdien as hul onderwys gekry het?--Met hul bekwaamheid, ja, maar die met die geleentheid wat daar is nie.

Ons moet dit neem met die maatskappelijke stelsel waaronder ons vandag leef; met hul geleentheid dan?-- Ek is bang dit sal nie verbeter nie deur die naturel net alleen op te voed; die houding van die blanke man teenoor die naturel sal heel wat moet verander as die naturel in staat gestel moet word om meer te verdien as wat nou die geval is. Naarmate die naturel self meer ekonomies ontwikkel, sal daar meer geleentheid geskep word vir die naturel om werk te kry-- maar dit sal by sy eie volk wees, wat nou nie die geval is nie; vandag bestaan daar nie die geleentheid nie vir hom om werk te kry by sy eie mense.

As ons beskou die bronne waaruit die bevolking van 'n Staat sy verdienste kan kry, wat sou by ons die belangrykste bronne, die belangrykste geleentheid wees vir die naturelle bevolking om sy verdienste uit te maak?-- Dit is moeilik om so maar te beantwoord, maar ek wil dit se: by alle volke is die werkers klasse die grootste klasse.....

Ja, maar....?--maar selfs onder die werkers^{ers} klasse is daar verskillende grade en verskillende stande....

Hulle is weer werkgevers op hulle beurt?--Juis. 6666
Sodat 'n man wat vir my werk miskien weer vir iemand anders 'n werkgever mag wees.

Ja, ek erken dit, maar sal dit die geleentheid verskaf vir die naturel om groter verdienste te maak?-- Ek meen dit is die grond waarna ons moet sien.....

As mense die naturel oplei vir al die ambagte

waarvir hul bekwaam is, en as daar geen gekleurde slagboom is, dan sou daar 'n nuwe veld vir hul geopend word?--Ja, dit is seker so, maar natuurlik

Tegelykertyd sou dit beteken dat dit die kompetisie sou vererger tusse die nuwe naturel en die blanke wat daar vandag is?--Dit is so.

Siet U enige uitkoms in die rasse-stryd wat daardeur sal ontstaan?--Ek is geneig om te denk ^{as} ~~dat~~ daar werklik gelyk kompetisie is tusse blank en swart dan sal die swart man altyd aan die kortste einde wees. Dit is my opinie op daardie kwessie.

Daar sal nie veel geleentheid vir hom wees om daar iets te kan verdien?-- Nee, maar hy sal dan gedwing wees om sy werk na sy eie volk te neem en om op die manier sy verdienste en sy lewe te maak.

Maar daar is geen vra onder sy eie volk ?--Dit is vandag so, maar die enigste ding vir ons sal wees om daar die vra onder sy eie volk te ontwikkel.

Om dit tot stand te bring moet daar 'n beter betaling vermoë wees by sy eie volk?-- Ja, dit erken ek. Die kapitaal wat die naturel gehad het, die beeste rykdom wat hy in die verlede altyd gehad het raak stadig aan weg, en ek vrees sy betaal vermoë word langamerhand minder en minder.

Toe hy sy betaal vermoë gehad het, toe was daar nie vra gewees nie vir ander dinge waarvir hy moes betaal vir die werk van arbeids mense?--Dit is so.

Maar nou is dit verander?--Ja, die ekonomiese posisie het heelmaal verander.

Vandag kan 'n ambagtsman moeilik sy bestaan maak onder hul?--?--Dit is so, maar ons moet toegee dat daar in die laaste jare meer en meer die msaak vir daardie dinge ontwikkel is. Toe hul kapitaal gehad het, toe het hul nog nie

vra gehad vir daardie dinge, maar nou begin hul die smaak vir daardie dinge te ontwikkel; dit kom uit die dorpe op die platteland, en dit ontwikkel nou ooral; dit is natuurlik van groot belang vir die toekomstige ontwikkeling onder die natuurlike bevolking oor die hele land.

Maar vandag is hul nog nie bereid nie om hul beeste te verkoop?--^NNee, dit is so. In daardie opsig gee hul blyk van die uierste konservatisme.

Wat ek na seek is dit-- om daardie vooruitgang van die naturel op 'n goeie fondament te begin met daar 'n seker ekonomiese bate geskep word deur die naturel self?-- Ja, dit is seker so.

Is daar enig vooruitsig dat die naturel daardie bate sal skep deur die gewone onderwys?-- Dat sal help daartoe, dit sal bydra, maar of gewone onderwys alleen dit sal doen, dit betwyfel ek ten sterkste.

Wat sou U se is nodig as 'n aanvulling van die gewone onderwys?-- Wel, ek moet eers se dat ek nooit so biesonder oor die punt gedenk het, maar dit sou nodig wees om middels aan te wen, dit sou nodig wees om vrsigtig stappe te doen om die naturel so 'n bietjie daartoe te bring om sy beskikbare bronne te ontwikkel;;; ons met daar baie versigtig te werk gaan. As U deur Witzieshoek in die Reserve reis, dan sal U sien dat drie-kwart van die lande daar le en daar word niks gedaan nie.

Hul ontwikkel hul eie bronne nie-- is dit wat U meen?-- Ja, en daar moet iets gedaan word om die vermorsing van kapitaal teen te gaan, want dit is wat vandag gebeur-- hul ontwikkel nie alleen nie, maar hul vermors wat hul vandag alreeds het. Op Thaba'Nchu le daar groot plase en die vee trap dit stuk en dit is vandag onmoontlik om iets op daardie gronde te groei. Daar moet iets daarteen

gedoen word, maar hoe dit gedoen kan word, dit weet ek nie; soos die plase daar v&ndag le, word alles vermors en sal hul nooit iets ontwikkel.

D&e opleiding van die naturel om hom in kompetisie te bring op 'n mark wat alreeds bemosilik is deur groot Europese kompetisie, dit sal die naturel nie help nie, want U se hy sal altyd aan die kortste eindjie trek?--Ja; ek meen dit. Gestel dat U 'n reel maak dat die naturel altyd dieselfde betaling moet kry as wat die witman kry--wat sal dan die gevolg wees; as die witman iemand moet wat om vir hom te werk, dan sal hy onder daeride omstandighede altyd 'n witman verkies bo& 'n naturel wat hy dieselfde sal moet betaal as 'n witman. Dit is logies.

(die naturel?)
 Dan het hy die natuurlike hulpbronne van die grond; ~~maar ~~sy moet~~~~ die naturel ^{moet} so ontwikkel om sy goed sote ge-
 bruik dat dinge nie vir hom teenwerk soos nou die geval is?--Ja; die ernstige ding is dat die vermindering van die kapitaal van die naturel so baje vinning aangaan. Dit is 'n baje ernstige sy van die saak.

Die onderwys moet daarop uit wees om dit te keer?--
 Ja, ek erken dit.

In verband met ~~die~~ die opvoeding^sstelsel op die natu-
 relle skole ---U ~~is~~ het nou moedertaal^s medium ingevoer.
 In die begin was die naturelle sterk daarop teen gewees. ~~Maar~~
 Maar begin hul nou in te sien, dat van die oopunt van die
 instandhouding van hul kultuur dit go&d is?--Ek sal nie
 se nie dat hul die kwessie van daardie oopunt beskou.
 maar van die vordering wat die kinders maak lyk dit
 vir my asof die kinders sneller vo&ruit gaan as wat
 vroeger die geval was en ek sou se dat om die rede is
 hul minder daarteen gekant as wat hul eers was.

Hul kan tot standard 4 gaan met hul eie taal?--
Nee, ons is nog nie so ver nie; maar hul kan deur standaard
een en twee gaan.

Sodat dit betaal?--En daarmee is hy tevrede.

Maar hy besef glad nie dat die doel van die inweer
van moedertaal medium goeie waarde het?--Hul beskou dit
alleen van die utilitariste standpunt; hul se "hul pass
ÿ gouer vandag as vroeger".

Na aanleiding van U vorige antwoord se U hier "die
blanke inwoner moet besef 'of geen opvoeding of hoegenaamd
geen restriksie"?--Ek se as ons logies is moet ons se
"glad niks of geen restriksie". Daar is 'n groep onder die
blanke bevolking wat se "gee hom opvoeding, maar net soveel
dat hy sy Bybel kan lees en nie meer nie".

U se gee hom opvoeding sonder beperking.....?--
Wat ek bedoel is dit: ons het nie reg nie om hom opvoeding
te gee, om hom tot 'n seker hoogte te bring en om dan te
se "tot hier en nie verder nie". Ons het nie die reg nie om
hom dan definitief te stop. Ons moet of die een doen, of
die ander, maar die politiek om hom tot 'n seker hoogte
te bring en hom dan te stop is totaal verkeerd. Om te se
"hy mag nie tot matriek leer " dit is totaal verkeerd.

Ek beskou die kwessie nou meer van die standpunt
van wat die Staat moet doen om lei?--Ja....

Maar nie van die standpunt van wat die individu moet
doen?-- Mens kan die onderwys in 'n sekere rigting lei
sonder die deur te sluit teen 'n seker toppunt. Dit is
wat ek wil aandui.

Dit sal net sekere naturelle wees wat by die toppunt
kan kom, net soos dit by die Europeane is ?--Ja, dit is
natuurlik heelmaal duidelik; hul kan nie almal daar kom
nie; ek glo nie hul verwag dit.

U skat die omset op £100,000 per maand in die dorp; dit gee gemiddeld omtrent £17 per kop. Is dit nie vreeslik hoog nie?-- Nee, ek geloë nie.

Dit is £1,200,000 per jaar vir 72,000 naturelle in die stad?--Nee, dit is nie baie nie.

Selfs vir die klein babas?--Ja, dit is so; maar vader, seun en dogter werk byna ooral. Dikwels is dit vier of vyf in 'n familie wat werk en as U die totaal van die lone vat wat hul ontvang, dan sal U sien dat dit baie hoog uitkom, £4 tot £5 per maand. Daar is nie net maar een van die huisgesin wat werk, hul werkalmal. By die blanke is dit 'n uitsondering dat die moeder ook werk, maar dit is nie so by die naturelle nie; by die naturelle is dit 'n uitsondering dat die moeder nie werk nie.

Maar as U in aanmerking neem dat in die stedelike gebied is daar baie naturelle wat inkom om te werk, wat 'n tydlang bly en geld verdien maar wat later met hul geld weer uit die dorp uit trek?--Ja, daar is sulke mense. Maar as U se £18 per kop, dan werk dit uit op £1.10.0 per maand per kop en die gemiddelde verdienste per huisgesin is seker meer as £1.10.0.

Stel dat die gemiddelde verdienste £3 per maand is, dan is die gemiddelde familie 4, en dan word daar niks uitgestuur nie na die platteland?-- Ja, dit is waar; maar daar word min uitgestuur na die platteland.

U se daar word min uitgestuur na die platteland?-- Dit is my opinie; baie min word uitgestuur.

Die gemiddelde familie sal meer as vier wees; die omset sal nie so groot wees?--Wel, stel dit op £80,000 per maand, dan is dit tog nog groot.

As U se dat dit groot is dan stem ek met U in?--Wel, ek denk my syfer is tamelik konservatief. Miskien is die bevolking ook groter-- daar is baie faktors wat mens in aanmerking moet neem.

MR. LUCAS: What service is it that you think should be given free?--I was thinking of the so-called administration services given by the Town Hall. Legal advice and drawing of plans and making estimates and things of that nature. These things are charged for to-day.

You were not thinking of services such as water and light?-- No, I was not thinking of services which are actually consumed by the Location. I was not even thinking of the salaries for the native location. I was only thinking of the services which are merely assessed.

VOORSITTER: Nou se U in u verklaring dat baie van die ontevredeheid nie daar sou wees nie, baie van die dinge sou die gewone natuurlike koud laat as dit nie sou ge-eksploteer word deur ander persone?-- Dit is so.

Op watter grond maak U daardie bewering?-- Dit is moeilik om my vinger te lê op bepaalde punte. Maar ek weet dat wat ek hier geskryf het waar is; ek kan U voorbeelde gee sonder my vinger bepaald op die feite te lê. Kort gelede het ek 'n vergadering gehad op Reddersburg oor die afdanking van 'n onderwyser. Ek sal duidelik maak wat ek bedoel. Die onderwyser was ~~gek~~ ^{gek}agedank weens sekere onreelmatigheide van ernstige aard wat plaas gevind het op 'n eksamen. Daar was nie die minste twyfel daaroor nie, maar die volk op die lokaal was ^{so}ontevrede oor die afdanking dat daar allerlei moeilikhede gekom het. Toe ek daar kom het die onderwyser

'n storie vertel wat niets te doen gehad het nie met die kwessie van sy afdanking; hy het vir die mense vertel, dat die afdanking toe te skryf was aan die fiet, dat hy die kinders geleer het dat die naturel was 'n Bantu en die Bantu was net so goed as die witman. Dit was natuurlik leuens gewees, maar ons het meer moeite gehad om daar die storie dood te maak as om die naturelle te oortuig op die ander kwessie van sy afdanking. Per slot van sake het ons dit bewys dat die afdanking niks te doen gehad het nie met die storie wat hy vertel het. Dan is daar nog 'n ander punt wat ek kan aanhaal; daar is hier in Bloemfontein soms aanwerving van naturelle arbeiders vir die myne; 'n tydjie gelede was die storie hier rondgedra, dat dit 'n bedekte vorm was van die Goevernement om die mense te dwing om te werk op die myne sodat hul longtering sal kry. Die ander kant van die posiesie was glad nie genoem nie en mense wat nie weet wat die waarheid is nie vat dit vir soete koek op. Nou het ons weer 'n ander geval wat vir al opspraak gemaak het onder 'n seker klasse van min of meer opgevoede naturelle. Dit is met 'n betrekking tot die ortografie van seker kaffer tale. Mense wat niks van die kwessie afweet skop groot lawaai daarvoor op; daar is byvoorbeeld Sol Plaatje-- hy raas baie oor die saak en hy skryf die giftigste briewe daarvoor aan die Pers; die mense verklaar dit is die bedoeling van die Regering om "ons taal te vermors"; die storie word rond gebasuin en hul veroorsaak allerlei moeilikhede oor die affaire.

Dit is 'n geval van "ëen oog wat koning is in die land van die blinde"?-- Ja, dit is so. Dit is miskien onder die blanke persone ook dikwels die geval dat sulke kwessie kan geëksploiteer word vir een of ander doeleinde, maar met die blanke het ons tenminste dit, dat hul kan lees en hul kry 'n beter insig deur die koerante en deur tydskrifte, maar hier die mense lees niks nie en hul is totaal afhankelik van wat hul hoor. Onder die omstandighede kan U verstaan hoe moeilik

dit vir ons is om sulke stories te bewys.

U se die naturel moet geleentheid kry om ekonomies onafhankelik te word.?--Ja.

Ons sal bly wees as U dit 'n bietjie meer kan verduidelik?-- Ek meen daarmee hy moet so ver kom dat hy iets sal het sodat hy sy eie belange kan bevorder en sy verdienste kan vermeerder.

Is dit nie een van sy groot nadele nie dat hy so baie beeste het?--Sy nadeel is dat hy niks het nie.

Maar is die nadeel van baie nie dat hul beeste het?-- Ja, dit mag so wees, maar die nadeel van baie van hul is dat alhoewel hul miskien beeste het, die beeste van baie swak soort is, baie minderwaardig.

SENATOR VAN NIEKERK: Die mense wat beeste het is tenminste tevrede?-- Ja, maar diegene wat niks het nie gee moeilikheid; dit is die mense wat meest ontevrede is en dit is sonder twyfel 'n baie groot klasse. Daardie mense is ekonomies nie onafhankelik, en ek is bang dat hul posiesie slegter sal word as hul aangaan soos hul nou doen. Dit is die idee wat ek in my gedagte had toe ek geskryf het dat ons moet sien dat die naturel ekonomies onafhankelik sal word.

Selfs goeie huisraad sou 'n bate wees?-- Ek sou se enig ding waar hul belang in het sou 'n bate wees vir die naturelle. Ek wil Bloemfontein nie onnodig prys nie, maar ek moet se dat hier in die lokaal ~~is~~ is die naturelle baie tevrede, en ek se dit is omdat hul persoonlik belang het in die huise waarin hul woon; die huise is hul eiendom; dit is waar dit is nie in hul naam geregistreer nie, maar hul woon daarin en hul weet hul kan daar bly met die gevolg dat hul hul beste doen om hul lewenstoestande te verbeter en om ekonomies vooruit te gaan.

Betaal hul hul pasiemente gereeld?-- Ja, hul betaal hul maandelikse pasiemente met plesier, maar daar is honderde wat niks het nie.

VOORSITTER: Daar moet iets wees wat hul besit....?-- Die gewone menselike ding-- die gewone menselike wens om iets te besit; Ek weet van werksvolk wat nie kan lees nie of nie kan skryf nie maar wat spaarbanks rekeninge het.

MNR. MOSTERTZ: Is dit geleerde mense?--Nee, hul is totaal ongeleer maar hul besit iets. Daar is een man wat toe hul hier die opstootjies genad het vir die ander mense vermaan het en vir hul gese het "jul moe nie so dwaas wees nie om die dinge te doen". Dit was 'n ongeleerde man gewees, maar die groot saak was -- hy het iets besit.

SENATOR VAN NIEKERK: Die klagte van die mense hêr en van die boere was meer teen die geleerde volk gewees?-- nee, dit sal ek nie so se nie; in baie gevalle is dit natuurlik die geleerde mense en die half geleerde wat die meeste lawaai maak, maar die man wat die agiteerder ondersteun in die meeste gevalle is die ongeleerde persoon wat niks het nie. Dit is hy wat die agitatie ondersteun. Die agitatie self word miskien deur die geleerde kaffer op tou geset, maar sy ondersteuners kry hy uit die ongeleerde lot. Dit is die ondervinding.

DR. FOURIE: Kry die agitasies meer steun onder die stankaffers of onder die onstamde naturelle?--Meer onder die onstamde naturelle.

SENATOR VAN NIEKERK: Ek wil 'n bietjie op die onderwys van die naturelle terugkom; is U tevrede; is U tevrede met die wyse waarop die kwessie vandag behandel word, dat elke provinsie 'n sekere hoeveelheid geld kry, of is U tenguuste van 'n kapitaal basis?--Ek meen die basis waarop die provinsies vandag geld ontvang van die Unie

skatjies vir onderwys is verkeerd; dit is glad geen basis. Geen enkele Provinsie weet wat hy die volgende jaar sal kry. 'n Provinsie wat probeer te ontwikkel moet wag op die genade brood wat hul miskien sal kry; as daar 'n basis was, meer of min van dieselfde aard as wat dit is vir blanke opvoeding, so veel vir elke kind op skool, dan sou ons weet wat te doen; dan sou ons weet op watter manier ons kan ontwikkel; ons sou weet waar en of ons sou moet inkrimp, maar proporsioneel sou ons beter uitkom. Selfs al sou die Unie Regering die basis so laag maak as £2 per kind; op die lange duur sou ons beter af wees as wat ons nou is, met die blok-som.

Die Unie Regering wil graag weet wat hul verpligting teenoor die naturel is. Denk U as ons al die geld van die hoofbelasting sou gebruik dat ons nog met die per capita basis sou kan uitkom?-- Vir 'n paar jaar sou ons uitkom, maar nie later nie.

Dit is die moeilikheid. Dit word bereken dat dit in 1934/35 op £1,350,000 sou uitkom in naturelle belasting; en dit word bereken op 'n basis van 2 percent vermeerdering per jaar. U beskou die verdeling van die geld vandag....?-- As ongesond.

'n Ander ding wat opmerklik is is dat met die toelae wat vandag aan die verskillende Provinsies gemaak word die toelae aan die VryStaat die laagste is; die Transvaal en die Vrystaat is die twee laagste; die Kaap kry £2.5.0 per kind; Natal kry £2.17.0 per kind; Transvaal £1.37 per kind en die Vrystaat £1.61. Van 26 1926 tot 1927 het ons hier opgegaan van £1.03 tot 1.61; dit is in vier jaar tyd. Die verhoging is min per kind. Maar stel vas dat dit min of meer 'n basis is vir die toekoms, sal U meer skole in die Vrystaat nodig het?--Ek meen dat as ~~1/2~~ 'n basis van £2 per kind aangeneem word dan sal dit vir die eerste 8 tot 10

jaar 'n redelike basis wees wat nie sal virby gegaan word. Die punt wat ek wil op nadruk le is dit-- ons eers voorsiening maak vir Laër onderwys. Die ander groot skole sal duurder wees en hul sal beperk moet wees. Ons sal hoogs waarskynlik nooit meer as twee opleidingskole het vir onderwysers en miskien tien hoër skole. Maar ons het landbou skole baie nodig. Dit is almal punte wat ons ins aanmerking moet neem in verband met die hele kwessie.

U houding in verband met laër onderwys is.....?--
Ons se "laër onderwys vir almal".

En hoër onderwys?--Hoër onderwys vir daardie wat daar geskik vir is.

MNR. MOSTERT: Die onderwys vir die naturel is dit in sy moedertaal?--Ja. In die laëre klasse, maar na standaard 1 word meer en meer een van die offisiële tale gebruik. Dit hang in ons skole baie af van die bekwaamheid van die onderwysers wat in sulke klasse le gee. Dit hang af of hul in staat is dit te doen. In die sub-standaards is moedertaal onderwys algemeen en dan daarna in die offisiële taal; dit begin meer en meer geëen te word, maar, natuurlik, dit verskil in individuele skole.

Kan die naturel daarna kies wat ander taal hy wil hê?--?--Hy moet altyd die offisiële tale leer. Hy behoef nie dadelik daarmee te begin maar per slot van rekening moet hy die offisiële tale leer.

Dit is die algemene reël in al die skole?--Ja, dit is 'n vaste reël : moedertaal onderwys in die laëre standaards, maar daarna moet hul die offisiële tale neem.

VOORSITTER: Is dit die bedoeling om later die moedertaal onderwys uit te brei?--Ja; ons het self 'n plan in ons

kop, maar ons het nie regulasies ingebring nie, want ons wil nie begin wees nie.

So dit sal van die omstandighede afhang, en omstandighede is vandag nie so gunstig nie.....?--Ons planne is om moedertaal medium uit te brei.

SENATOR VAN NIEKERK: Daar is iets wat in my gedagte opkom. Is daar al ooit 'n beweging gemaak om één offisiële natuurlike taal te het deur die hele land; gestel nou dat U Zulu neem en dat U dit tot die offisiële natuurlike taal verklaar deur die hele land; gestel dat U dit as die taal neem vir skool onderwys onder die natuurlike. U se ons witmense moet ook 'n natuurlike taal leer en se ons leer ook Zulu. Dan is daar 'n gemeenskappelijke natuurlike taal en ook 'n taal waarmee die witman 'n groot aantal natuurlike sal kry wat hom sal kan verstaan?--Is U idee om 'n plan te volg soos in Duitsland---daar is net één taal --Hoog Duits.

DR. FOURIE: In Duits Oos is Swahili die erkende taal?--Ja; my gedagte wat ek hier begin het om te se Sesutu of Zetswana moet die taal wees wat in die Natuëlle skole sal geleer word sou miskien verder kan uitwerk.Gestel dat ons se Setswane moet die taal wees; daar sou baie teenstand onder die natuurlike wees.

En Zulu?-- Daar sou ook baie teenstand teen Zulu wees; dit is 'n groot en baie ingewikkelde kwessie; ons moet die gevoelens van al die natuurlike in aanmerking neem, en as ons een of ander taal sou vas stel as die offisiële natuurlike taal, dan sou ons die gevoelens van 'n groot en sterk monderheid moet in ~~aanmerking~~ aanmerking neem.

SENATOR VAN NIEKERK: Dit was net 'n gedagte wat by my opgekóm het of dit moontlik sou wees iets van die aard te doen?--Ek kan die praktiese nut sien, maar of dit moontlik sou wees sonder allerhande ander moeilikhede te skep is 'n ander kwessie.

DR. FOURIE. Vir die hele Unie sal daar minstens twee of drie tale moet wees?--Ja, minstens.

VOORSITTER: Die Bavendu volk sal ook moet in aanmerking geneem word?--Hul is tamelik nou verwant aan die Zulus; ons gedagte was gewees dat ons een of twee tale sal het as natuurlike skryftaal, maar die naturel wil nie daarvan hoor nie en allerhande objeksies word ingebring teen so iets. Ons ons regulasies se ons "die meerderheid van die leerlinge in 'n skool sal bepaal wat die leer taal sal wees". Ons het gevalle waar die meerderheid uit Xosas bestaan en waar hul Xosa moet leer. Daar sal miskien 40 of meer natuurlike in die skool wees wat almal 'n ander taal ken, maar ons moet onder daardie regulasie Xosa vir hul leer.

SENATOR VAN NIEKERK: En dit bemoelik natuurlik die werk baje?--Ja, dit is so.

U het gepraat van die loon op die platteland en U het gese die bestaande sisteem raak baje in onbruik?--Ja.

U het die woorde gebruik dat die loon op die platteland moet in verhouding wees met die inkomste van die boer?--Nee, ek se dat as die naturel tot die besef kom dat sy loon in verhouding staan tot die winste wat op die platteland gemaak word dan sal dit baje vir hom aanmoedig. Se nou hy het vanjaar 20 sakke mielies gekry; toe het die baas 100 sakke ge-oes; se nou hy weet dat as die baas 3,000 sakke oes, dan sal hy 60 sakke oes kry; hy weet dit is 'n soort van aandeel wat hy kry, en as hy dit weet dan sal dit baje vir hom aanmoedig.

U meen hy moet 'n soort van aandeelhouer wees in die wins?--Wel, dit sou hom aanmoedig.

Hy sou sy eie basis kan uitwerk?--Wel, selfs al sou hy maar min kry, dit sou tenminste iets wees.

MNR. MOSTERT: Sou U kontensie wees dat as die boer niks kry nie, dan kry die naturel ook niks nie?--Wel, dit sou die logiese gevolg wees.

SENATOR VAN NIEKERK: Wat is die posisie van die naturelle op die platteland; is hul baie slegter af as die naturelle in die lokasie?-- My opinie is dat die naturelle op die platteland beter af is as die naturelle in die dorpe. Selfs al ontvang hul minder kontant op die platteland, dan voel ek nog hul is beter af; die naturelle op die plase woon in goeie omgewing; hul het minder ~~op~~ onkoste en minder sorg. Die naturelle op plase is glad nie sleg af nie. Die enigste moeilikheid wat hy het is die onsekerheid van sy kontrak en daar is baie wat nie "die game speel nie"; hul betaal nie geboeg nie vir hul volk en een sleg baas bederf die naam van die hele span. Dit is ons ondervinding oor al.

MAAR hul is uitsonderings?-- Ja, maar daar is tamelik veel van hul, alhoewel dit 'n feit is dat die boer in die Vrystaat die naturelle goed behandel. Ek glo dit word tamelik algemeen erken.

Wat is die fisiek van die skool-kindere hier in die Vrystaat: ?-- In baie gevalle is dit tamelik swak, maar dit verskil ook baie. Ek kan nie se nie dat daar baie groot verskil is; op die platteland is hul gewoonlik baie vuiler as wat hul in die dorpe is; hul is vaal van die stof en die vuil as hul in die skool instap en hul is baie armoedig aangesig. Dit is algemeen so op die platteland, maar in die dorpe is dit gewoonlik anders.

Die feit dat die naturelle in die dorpe gewoonlik meer dinge sien en meer ondervinding het, kan U daarvan iets in hul intelligensie sien?-- Ja, die dorpe kindere is gewoonlik gouer as die plattelands kindere. Hul is meer "quick in the uptake".

DR. ROBERTS: There are a few points on which I should like to have a little more light. On page 4 of your statement, you say that the Natives do not keep servants. Would that arise not so much from want of money as from the habit of thought of the Native people. Their communistic ideas are different from those of the Europeans and it is due to that that they do not keep servants?— Quite probably that has a good deal to do with it.

Because it is quite true that even those who can afford to keep servants do not keep them?— Yes, that may be.

You would not be prepared to say that that is probably a more important reason than the lack of money?— No, I do not think I would put it as the more important reason.

Has your assistant got a servant?— I could not say.

Then, on page 6, where you are contrasting the number of Natives employed with the number of White employers. You animadvert upon that and say that it is a peculiar thing that they are equal in numbers. To me it would not be curious even if there were double the number of Natives, because the number of workmen will always be in the majority - the number of employed will always outnumber the number of employers?— Are you referring to the towns?

Yes?— You have Bloemfontein as an instance to disprove your statement, because, in Bloemfontein, the proportion of White to Black is 22:26.

That is not extraordinary, but my contention is that the number of employed must always be greater than the number of employers?— I agree with you, but if we take an European town we find that the number of employed are, in actual fact, always greater than the number of employers. But even among the Europeans, you find that one man may employ three

or four people and another one may employ nobody. A man employing somebody else may, in turn, be the employee again of another person. That is the whole point.

In the idea of the South Africa, the Native is always the employee. There does not seem to me to be anything unreasonable in this number?— You will find that among the 82,000 Europeans, probably 40,000 would not have any servant and would do all the work themselves if they happened to be in Australia. If these 82,000 Europeans were to be transplanted to Australia, there is no doubt that they would not have any servants.

I think even if you went to Melbourne and counted the number who were employed, you would find that the number employed was larger than the number of employers?— There are so many industries to absorb these people there, which we have not got in the Free State.

Now, on page 7, you deal with this industrial school at Thaba'Nchu. Have you any explanation why the cost of this school was so high, why it worked out at £100 per pupil. There must have been some gross squandering of money?— I am afraid there was. We reckoned that it cost the Free State £100 per pupil. At one time there were 11 pupils from the Free State and 69 from Basutoland and we got nothing at all from Basutoland, but had to pay for everything out of our Provincial funds, whereas we got nothing in return. All those Basutoland girls went back to Basutoland and we got nothing at all. The cost was extremely high.

SENATOR VAN NIEKERK: It was not exactly £100 per pupil?— (No answer):

CHAIRMAN: It was not £100 per pupil taught?— Let me put it this way, it was £100 per Free State pupil. I could

obtain the figures as to the cost of the place to shew that there was a great deal of extravagance.

DR. ROBERTS: There is a reflection here upon Thaba 'Nchu where there are a few honest men, that the expenditure should be £100 per pupil ?- Of these eleven pupils who were there, I believe that only seven came from the Thaba 'Nchu area.

SENATOR VAN NIEKERK: The point is that you say that the cost of this school was £100 per pupil ?- I am prepared to back up this statement that, during the last eighteen months of its existence, it cost us £100 per pupil taught. There was machinery there for about one hundred, but during that time we only had about seventeen pupils there but we still had the same machinery. That is the point which I want to make.

DR. ROBERTS: Then I want to refer you to the beginning of the last paragraph on the same page, "Unfortunately Native education did not in the past receive the attention which it deserved from the Government in South Africa. All educational effort was in the hands of the various missions. With a few notable exceptions, they found it impossible to give more than a literary education." That may be true of the Free State, but is that true of the Cape Colony? You say there that Native education did not receive the attention which it deserved from the Government ?- Yes, I think it is true of the whole of South Africa. It may be less true in the Cape, but nevertheless it is true. If I say that the Governments did not give it the attention which it deserved, I do not mean to convey that they did not give any money for it, but they did not give it the attention which they should, but I know too little of the Cape people to give any details.

For example, when the Free State gave £5,000 to Native education, the Cape gave £300,000, do you know that? - Yes, that is quite true, and I realise that it is sixty times as much as what the Free State gave. If you use the American way of assessing everything in pounds, shillings and pence, you may be right, but even giving £300,000 to Native education does not necessarily mean that it received all the attention which it deserved.

You think that book learning is such an evil? - I do not suggest that it is an evil at all. I said it was the only kind of education which was available and, if it is the only kind of education available, then it is like giving a child too much cake.

It just struck me that there was a slight criticism there, that you meant to say that it did not meet the needs of the Natives. Then I want to refer you to another statement of yours, "To him it seems foolish to try and revive a Native industry like mat weaving. Why not buy the stuff readymade at the store." Well, I put myself alongside of the Native there. Why not buy it at the store. You can buy it cheaper and better there? - That is quite true, but I shall use the reply to your question which I always give to my wife when she will not make something or other because she can buy it cheaper - take canned fruit for instance. I say that it raises the Native's self-respect to do something himself and, secondly, I believe that by reviving the Native industry, we are helping the Native to become industrially independent.

Do you think that making pots and pans and such things will make him economically independent? - An improved kind of pot and a mat based on what his own people

did in the past would go a long way towards forming a basis of economic independence. There are very few openings for European industries among Natives. To make him a plumber, to make plumbing an industry among them will not, to my mind, have very much chance. He has not got the gifts to make him successful in that particular line of business. Nor has he the capital that is required for setting up a business of that kind, but, if he goes in for the other industries, industries which have been practised by the Natives in the past, you will probably find that he will be able to secure a fairly rich market for his output.

I agree very largely with that, but we are living in an economic age and if you are not able to produce sufficient to keep you alive, it means that you are a dead race?— Yes, I quite agree with you there.

I do not think that the making of pots and things of that kind will tend to keep the race alive?— I do not suggest for a second that the making of pots will keep them alive, but it is part of the whole structure. Even apart from the whole economic value, do you not think that manual work of that kind has certain educational value in just the same way as the manufacture of other articles, no matter what they are, has certain educational value.

No, I do not think it has any educational value at all?— Well, I do not want to raise an argument, but I think we must teach the Natives to take up these things and to develop them, and if they are properly taken up, I feel convinced that the outcome would be very beneficial.

Yes, but do you think that a great deal can be achieved by teaching them these things.* Do you not think that the habit comes from the spirit and not so much from the

teaching ?- Well, I think the teacher can do a great deal to it and my own experience tends to tell me that.

Well, I do not think it will bring us any further to discuss it, but I cannot see that that sort of thing, the making of mats and pots has any very great value. Now, I want to refer you to page 9 of your statement. You say there that it may be argued that educational and economic development of the Native will make him a powerful competitor of the European. Do you really think that the Native will ever become a competitor of the European ?- I think he is a competitor today.

Do you really think so ?- Yes, I do think so. The fact that his standard of living is today very much lower than that of the European does, I believe, make him a competitor.

But he is rapidly improving, whereas the other is coming down, so that the fact of his being a competitor in the future may not ----- ?- That is what I think. I think he will be a competitor probably always in a sense, but eventually it will not be a case of competition downwards. The White man today is inclined to live down to the Native and eventually, when there is really competition on the same level, then both of them will have to compete upwards.

I now want to refer you to the last paragraph on that page. I know you are quite aware that the Native, perhaps, from political reasons, has a strong dislike for the differential taxation ?- Yes, I know that that is so.

Then might he not even object to that new tax which you suggest there - a levy for certain specified services. He might pretend just now to be in favour of it, but when it is put on, he might object ?- I have not got any reason

to doubt my own statement, because I have held meetings with these Natives and all these objections have been raised. They say, "Now you pay 2/6d and the other man pays nothing". The strongest objection to this is, "What about the rural areas which are not affected by this and what about the country children coming to the towns." They will have to go to the town location. But I think that these people will be unanimous in accepting it.

MR. LUCAS: How do you get out of that difficulty?— We leave it to the managers and we say, "If you get country children you have to charge them school fees as today".

DR. ROBERTS: The Native says, "The European pays nothing at all, the rural boy has to pay half and we have to pay for everything under an extra tax". Will that not add to his cause for complaint?— I think, in a way, it will, but the Native in general is not unreasonable and if one puts a thing to him plainly and reasonably, he will see the point and, if he sees that this is the lesser of the two evils, he will no doubt choose the lesser.

You have 1.5 as your increase per annum?— Yes, I took that from the census figures which I could get hold of.

God forbid that I should again question the census figures?— Well, I took these figures out of the Union Year Book.

I think it is one third too high?— Those figures make me work it out on that basis.

DR. FOURIE: Ek wil U net 'n paar vrae stel in verband met die besnydenis skool; geloo U nie dat u bewering omtrent die skole te kras is-- dat hulle pitte van ontug is?-- Ek weet nie, want by die besnydenis skole was altyd baje ontug gewees; ek geloo nie dat my bewering te krad was.

Dit was nie almal goud wat geblink het?-- Ja, dit was 'n volks gebruik; hulle het vroeger volks wette gehad, maar nou raak die wette in onbruik; hulle het die ou gewoontes verloor en as hulle die skole nou in die openbaar hou onder 'n boom of langs die pad, dan kom die ander ding te veel op die voorgrond.

Hou ontstamde natuurle kinders nog die skole?-- Ek weet van naturele kinders hier op Bloemfontein wat gevra het of hulle nie na die skole kan gaan nie. En ek betwyfel of hulle nog iets van hulle stam afweet; hulle was totaal ontstamd. Daar is baie natuurle wat aan die besnydenis vashou maar wat nie meer na die skool toe gaan nie; hulle laat dit deur mediese praktiseerders doen.

Wat bedoel U ons met vir hulle help om die "civilised traditions" te ontwikkel?-- Daar is tradisies by die natuurle dat die kaptein doen alles; vroeger was die kaptein die groot man gewees onder die natuurle, maar vandag is sy invloed so langamerhand verdwyn; die kaptein raak weg en die tradisies van die naturel in verband met die kapteinskap sal verlore gaan.

Moet ons dit versterk-- wat is u bedoeling?-- Ek weet nie; die kaptein se magte word meer en meer ingekort; ek meen ons behoort so te werk dat die natuurle meer en meer ons beskaafde tradisies sal aanneem in verband met individualiteit en miskien ook dat hy groter loyaliteit teenoor die regering sal betoon; ons moet die gevoel van lojaliteit by hom wakker maak; dit is wat ek meen.

Ek het gemeen dat U bedoel die Bantu kultuur onder die Westelike beskaving?-- Die Bantu kultuur sal noodwendig baie van ons moet oorneem.

Onder ons leiding?-- Ja, ek meen so; op die manier sal hulle ook ons tradisies oorneem.

Het die jong naturelle enig idee van die opbou van hulle eie kultuur?--Nee, hulle het nie die minste idee daarvan; hulle is daarop uit om swart witmense te word. Dit is die indruk wat ek van hulle gekry het.

Twede en derde klasse witmense?--Ja, hulle word dit.

MAJOR ANDERSON: I would ask you a question about this matter of tribal organization and chiefs' authority. Do you think a system which has not worked satisfactorily in the Witzieshoek area could not be made to work better with better guidance?-- I think so. At present, the weakness of the system is that if the chief is a man with backbone and energy, then it would work well, but if the chief is a weakling, a man without a will, without initiative or ability, then it would not work well.

But if the chief were better supervised and better advised by Europeans, do you not think that it would work well then?-- Well, so much depends on the personality of the chief. If he has a weak personality, then all the guidance in the world will not make his influence felt on the people round about.

Do you not think that there is a great deal of value in the system of chiefs' authority?-- I think so. I did not intend saying that there was no value attached to it, but the system is breaking down and there are so many weaknesses in connection with it that, no matter what we do, I think we might bolster it up for a time, but eventually it will break down. That is what I feel about the whole matter and that is why I make these remarks. Too much depends on the individuality of a person.

Would you apply that to all areas where the authority of chiefs still exists?-- No. I am only referring now to

the Free State. My knowledge and experience of other areas is not sufficient to enable me to express an opinion. I am judging from these cases which we have here. We have Witzieshoek, with a weak chief, at least I should regard him as a weak chief, and there is a system there which is not working well. Then we have Thaba'Nchu, where you have another tribe, but there are no chiefs there, but somehow they manage to muddle along. The Reserve Board at Thaba'Nchu has more power than at Witzieshoek.

Might not the results be more satisfactory at Thaba'Nchu with a good chief? - Yes, they might be, but on the other hand it might keep back development in other directions. The Reserve Board at Thaba'Nchu now has more the power of a municipality and the people there look to it for advice and guidance, whereas, at Witzieshoek, you find the position that the Board is really just a mouthpiece of the chief.

You know there is a strong school of thought as regards Native administration in favour of ^{using} ~~maintaining~~ chiefs and entrusting them with the management of Natives? - If there were adequate machinery to neutralise the evil effects of a bad chief, then I think it might do a great deal of good because the Native is used to that system of government.

You are quite sure that, where the chief's authority has disappeared, nothing can be done? - I am afraid we cannot resurrect it, if that is what you mean, it is impossible.

But where it still exists, you will not condemn the idea of making use of it? - No, because we must recognise that government by chiefs is known to the Natives and if we take that away suddenly, we shall probably upset them altogether. I say, make use of the chief by all means, but at

the same time make sure that some of the evil effects are done away with. You must make sure that you are able to allow of other development, so that, if the chief eventually does become redundant, the people shall be able to govern themselves.

MR. LUCAS: In your statement, you speak about a change for the better in the attitude of the Europeans towards the Natives ?- Yes, there is such a change.

To what do you attribute that ?- There has been an increased tendency on the part of the public of the Free State really to study the Native question. During the last five years many conferences have been held all over the country, particularly by the Dutch Reformed Church in connection with the Native question. I have had the privilege of attending very many of these conferences, a few dozen of them I should say, and I do think that they are doing a tremendous lot of good, because they are having the effect of making people think about the question and, when people begin to think about a question, their attitude changes. The hostile attitude which was adopted by people in the past was due entirely to ignorance of the real position and the real question.

Would you say that this change was due to a development of humanitarian views or self-interest ?- To start with, it was self-interest, but I think it developed into humanitarian views.

What were the factors bringing about that realisation of self-interest ?- Well, I should say shortage of labour and factors of that kind and then there was perhaps trouble on the farms. We have heard a great deal about that ourselves. You had those I.C.U. agents running about all over the place, causing bad feeling and then, when these

conferences started you found everyone up in arms because all sorts of rumours had been spread and all sorts of prejudices existed. Gradually, however, one found a swing round in the other direction, which was due to the fact that people began to think and to realise what the true position was.

Did they realise that the agitators did not have much scope as there was no dissatisfaction?— Yes, that is quite true.

And do you think that that realisation is becoming widespread?— It has a lot to do with it.

I understood you to say that the per capita grant, even if it were only £2 per head, would be better than the present system?— Yes, that is what I feel about it.

Supposing you could get the money under the scheme you put up, would you propose its distribution on a per capita basis?— Yes, I would propose it on a per capita basis for the whole Union.

I do not know much about the question myself, but I understand that some educationalists have an objection to that system. One of the objections is that it leads to a certain amount of dishonesty among the teachers faking registers?— That is so, but I have not been able to think of any other or better system. We must, for instance, work with out individual schools on the per capita system. We get a bulk grant from the Union Government and when we pay the schools we have to make our grants on the average attendance. That is the per capita basis and I do not see how any other system can be worked at the moment.

DR. ROBERTS: That is not the per capita basis principle. The principle that you pay so much per head per pupil in average attendance?— That is so.

You have never done that either in the Cape or here ?- No, we have a block grant from the Union Government, but when we staff our schools at a certain rate for so many children, - one teacher for so many children - then we work it on that basis. That is the form on which the per capita basis is applied.

That is not the basis. There is an important difference. The suggestion is made that the grant be made on the average attendance and that the payment to that school shall be, say, 3/3d per pupil in average attendance ?- No, we do not want to distribute the money in that way. My point is that the £2 should be paid to us by the Union Government on the basis of £2 per pupil enrolled. If you want average attendance, then we shall have to make it £2.10.-

MR. LUCAS: You want what is paid to you on the per capita basis ?- Yes, that is so.

DR. ROBERTS: And you are not going to pay the schools ?- No.

MR. LUCAS: I want you to look at your statement, at the table at the end of your statement. Is the figure for Bothaville there correct, the figure for the average monthly wage. You have here £3.10.-. It is higher than Bloemfontein or anywhere else?- Well, this information was given to me by the Town Clerk of Bothaville. That is all I can say. The figures were checked. Beyond that I do not know. Q. Is it not a typist's error?- That I could not say. All I know is that the figures were carefully checked.

MAJOR ANDERSON: Do you know whether there are any municipalities which have built houses for the Natives and let them out to them ?- I do not know of any.

In this Province ?- No, I do not know of any cases in this Province. It may be in other Provinces.

In the Transvaal and the Cape ?- Yes, I know that Johannesburg and Cape Town do it. I think the system which is followed in Kroonstad is to let the Natives themselves build these houses and let them pay them off. I believe that that is a very excellent system which is answering well and it works out much cheaper than is generally supposed. One of the advantages, of course, is that it gives the Natives a greater interest in the place.

DR. ROBERTS: You do believe that the Native will have no objection to a certain tax being imposed upon him for educational purposes ?- I do not think he will have any objection if the matter is properly explained to him. If you put the matter before him fully and if you listen to him, let him air his views, then I think there will be no misunderstanding about it and the Native will agree.

On this question of encouraging the manufacture of Native articles, the making of pots and mats, are you really of opinion that that will tend to help him in the development of industries ?- I think that such industries would be a factor of great importance in the general economic development of the Native. As I have said before, it will increase his self-respect if you make him do something like that, rather than encourage him to go to the shops because he can get these things cheaply.

The question to my mind is whether these things have any economic or educational value ?- Well, as I have said before, I feel that they have an economic value. They are part of a greater thing.

THE COMMISSION ADJOURNED AT ONE O'CLOCK UNTIL 9.30 A.M.
on MONDAY FEBRUARY 23rd.
